

NARODNE PESME O SKOJ-u I ANTIFAŠISTIČKOJ OMLADINI

»Narod koji i ima ovakvu omladinu mora pobijediti«. Poznata je ova Titova misao koja je ne jednom potvrđena u borbi, ratu i miru naših naroda i narodnosti. Jedna od specifičnosti naše narodno-oslobodilačke borbe je i ta što u narodnooslobodilačkom pokretu i socijalističkoj izgradnji omladina je najmasovnije učestvovala bez čega bi bilo nezamislivo omasovljenje narodnooslobodilačkog pokreta i pobjede nad fašizmom.

Zna se da od svih predratnih omladinskih organizacija jedino je u vreme okupacije ostao SKOJ kao kompaktna celina koja je spremno dočekala direktive KPJ za oružanu borbu protiv okupatora. To jedinstvo antifašističke omladine je još snažnije kovano i učvršćivano u oružanoj borbi protiv okupatora i njegovih slugu.

Zadatak koji je postavljen na prvom Kongresu Antifašističke omladine Jugoslavije, kada je i osnovan USAOJ, postavljen omladini, izvršavan je predano i nepokolebljivo. A to je značilo ujediniti i organizovati sve snage omladine Jugoslavije u borbi protiv okupatora i njegovih slugu bez obzira na nacionalnost i versku pripadnost. Tako je SKOJ u toku narodnooslobodilačke borbe postao masovna borbena organizacija koja je imala ogromnu ulogu i značaj čitavim tokom NOB-a.¹ Napredna omladina, naročito ona obuhvaćena SKOJ-em izražavala je u svim prilikama izuzetnu hrabrost, spretnost u izvršavanju raznih zadataka SKOJ-a i Partije; postojala uzor najvišeg požrtvovanja, bezrezervne odanosti NOP-u o čemu govore i dvostihovi:

*Oj Partijo majko skojevaca
Skojevaca najboljih boraca²*

Stvaralačku zrelost duha mladih skojevaca, aktivnih boraca, sa bezmerno raznolikim delovanjem svih čovekovih snaga da se istraje u borbi protiv neprijatelja, stvara, priprema, školuje i inspiriše Partija u čije redove ulaze samo najbolji:

*Poznaje se skojevac u borbi
Mjesto kruha, bomba mu u torbi³*

¹ Videti knjigu Ali Hadri, *Narodnooslobodilački pokret na Kosovu 1941—1945*, Beograd 1973, 193.

² Rada Boreli, *Narodne pesme o Partiji i Titu*, Beograd 1960, 297.

Podvizi mladih skojevaca u ime konačnog oslobođenja zemlje, društva i čoveka, vid je masovnog izražavanja i spremnosti konstitutivne mladosti svih naših naroda i narodnosti koja hoće oplemenjeni svet ravnopravnosti i čoveka i rada i slobode. Takav svet se mogao ostvariti samo bezkompromisnom borbom.

Poznate su teškoće na koje je nailazio SKOJ kao i organizacija KPJ u čitavoj Jugoslaviji pa i na Kosovu. Pa, ipak, u vrlo teškim uslovima, na Kosovu, kada je Oblasni komitet KPJ pošao u Crnu Goru sa članovima Oblasnog komiteta SKOJ (sve do juna 1941.) radilo je privremeno oblasno rukovodstvo SKOJ-a.⁴ Skojevcu su bili ona snaga, rukovodena od KPJ i druga Tita, koja je i u najtežim uslovima znala da nađe izlaz. Osnivali su aktivne, pozadinske čete i bataljone, učestvovali na kursovima za rukovanjem oružjem, osposobljavali se za različite diverzije, sanitetski obučavali, pionire obučavali, prenosili obaveštenja i štampane vesti o stanju na frontovima, vršili sabotaže i angažovali se u likvidiranju izdajnika i slugu okupatora. U svim krajevima Kosova, uostalom kao i Jugoslavije, skojevci su aktivno delovali bez obzira na teror okupatora i njegovih slugu. Oni su bili ta sveža krv narodnooslobodilačke borbe u čitavom krvotoku narodnog otpora okupatoru. Masovno učešće omladine naglašava — opštepoznata omladinska pesma »Eto ide omladina« koja upravo govori o masovnom učešću omladine u opštenarodnoj borbi:

*Eto ide naša sila
Druga Tita omladina⁵*

Slični motivi i raspoloženja prenose se i pesmom koja se peva u svim krajevima naše zemlje. Omladinska pesma »Listaj goro« u kojoj je izražena poruka druga Tita i čvrsta odluka omladine, što u određenom smislu postaje i znamenje naše revolucije peva:

*Drug nam Tito poručuje
Ko ustanak sad ne sprema
Međ' narodom mjesta nema
Ko ne kune zlo proljeće
Otkud dušman zemljom kreće
Dolje lanci i okovi
Čim se vežu sokolovi.
Suzama se boj ne bije
Već se vrela krvca lije.⁶*

Kroz neobično inventivno kreiranje najdubljih osećanja slobodarske omladine, pesma tumači karakter naše narodnooslobodilačke borbe i svrsishodnost visokih uloga.

³ Isto.

⁴ Ali Hadri, *nd.*, str. 49.

⁵ Vladimir Bovan, *Narodne pesme o drugu Titu*, Simpozijum »Tito o Kosovu — Kosovo o Titu«, 432.

⁶ Isto.

Optimizam, hrabrost, rešenost na borbu, sve do slobode, dominantni su u nabreklosti svesti i emocija u odnosu na zemlju i narod u smislu odbrane i zemlje i naroda. A samim tim i lična sreća koja je moguća samo u slobodnoj i srećnoj zemlji.

Tvorački identitet pesama koje govore o skojevcima i naprednoj omladini osvedočen je primarnim motivima, događajima i ličnostima iz naše narodnooslobodilačke borbe i života skojevaca i omladine. Mnogo je takvih događaja i likova i svetlih uzora stvaralačke mladosti u revoluciji i izgradnji naše domovine. Oni bi zahtevali i po snazi umetničkog izraza i po značaju sudbonosnih događaja u našoj narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj izgradnji opsežniju, dublju i iscrpniju studiju, te ćemo se ovom prilikom ograničiti samo na najnužnije i najprigodnije.

Pesma o skojevcima i njihovom životu i borbi u toku narodnooslobodilačkog pokreta izrastala je dakle iz realnog života samih skojevaca i duboko urastala u vreme NOB-e. Ona je svojim trajanjem, sadržinom i umetničkim kvalitetima nadrastala određeno vreme zahvaljujući simboličko predmetnoj suštini koja čini njen život. Pesma je oduvek pratila sudbonosne dane i događaje u životu svog naroda i time postojala trajno svedočanstvo i vremena i naroda; postojala neprikosnoveni sudac i porota.

Pesma je nadahnjivala i snažila progresivne težnje rodoljuba i osuđivala izdajnike i sluge okupatora kao i sve što nije bilo dobro i među njima samima:

*Druže Tito mi smo komunisti
Što ne valja treba da se čisti.⁷*

Poznato je da su u Partiju primani samo provereni i najpouzdaniji ljudi. Bilo je i pogrešaka kod pojedinaca i Partija je morala reagovati. Ovi događaji su našli odraza i u narodnoj pesmi, a budnost prilikom primanja u Partiju je sadržaj sličnih pesama. A sećajući se ovih događaja drug Tito je rekao u svom govoru 1. juna 1959. godine, »Politika«, 1: »Komunisti Jugoslavije imali su u svojoj prošlosti mnogo raznih teškoća, morali su čistiti svoje redove, morali su uklanjati što je kočilo naš dalji razvitak. Ali oni su sve to savladali — i to je takođe jedna od velikih tekovina naše KPJ«. Ovako krupni događaji u našem životu i životu Partije nisu mogli biti zaobiđeni od istančanog nerva i sluha narodnog pesnika, jer svi suštinski važni problemi njeni su sadržaji.

Narodna pesma o našoj borbi i njenim skojevcima nastajala je i kao rezultat unutrašnje vizije života u slobodi samih skojevaca i antifašističke omladine, podvlačeći metaforičnu sintezu istog — nemir mladosti u lancima socijalnog, nacionalnog i političkog bespravljaja; svečanost borbe i zakletvi Partiji i narodu u ime visokih ciljeva slobode, bratstva i ravnopravnosti:

*Kunemo se našem drugu Titi
Da ćemo se do kraja boriti⁸*

⁷ Rada Boreli, n. d., 290.

⁸ Vladimir Bovan, n. d. 437.

I ovakav vid zakletve u stvari znači prodor i ostvarenja zamišljenog sveta u kome će se čovek osetiti čovekom. Danas, kad se ostvaruju ideali mnogih prerano poginulih i nestalih skojevaca i omladinaca u viorima rata širom naše zemlje, u svoj svojoj lepoti odzvanjaju veliki zaveti revolucionara radnim simbolima:

*Mi smo braća istih ideala
Kom — Partija nas je klikovala
Razdvajat' nas nikada nećete
U tom puške zaciktaše klete
Pa padoše jedan kraj drugoga
Vedra lica, čela ponosnoga⁹*

Pesma kao živo tkivo objašnjava kvalitet i zapreminu konkretnog shvatanja života zbratimljenih komunista Bore i Ramiza, koji proističe iz bića naroda kojem pripadaju. To shvatanje izraženo je veličinom njihove zajedničke borbe i smrti što je uobličila umetnička slika pesnika. Ovakvo naglašavanje, umetničkom slikom, zajedničkih ideala i zajedničke smrti u stvari je potka idejno-estetskog tkanja ove poezije i njenog razloga postojanja i u naše vreme. I to i u današnjem času u vreme velikih radnih pobeda i izgradnje objekata kao što je i omladinski dom »Boro i Ramiz«:

Poetsko projektovanje partizanske borbe u kojoj su velikog učešća imali skojevci i napredna antifašistička omladina, akcentovanje svesti zajedništva jasno upućuje na integralno osećanje narodnog bića da samo zajedno možemo opstati i pobediti neprijatelja. Tako se pesma o Bori i Ramizu identifikuje se idejom bratstva i jedinstva svih naših naroda i narodnosti. Njome je naglašeno da su dozrela presudna saznanja o svrsi njihovog udela u značajnim događajima naše narodnooslobodilačke borbe, da se sve jače ostvaruju ideje slobode i ravnopravnosti.

*Kush luftomte n'Jugoslavi-e?
Shoku Tito me Partin-e.
Kush luftonte ne Mal te Zi-e?
Shoku Peko me ushtri-e.
Kush luftonte n'Hrvati-e?
Shoku Llolia me rini-e.
Kush luftonte n'Maqedoni-e?
Shoku Llaza me ushtri-e.
Kush luftonte n'Metohi-e?
Fadil Hoxha me ushtri-e¹⁰*

U slobodnom prevodu stihovi glase:

*Ko ratuje u Jugoslaviji
Drug Tito Partijom
Ko ratuje u Crnoj Gori?*

⁹ *Pesma o Bori i Ramizu ispevao je guslar Slobodan Pešić, iz Peći.*

¹⁰ *Sefčet Plana, Narodne pesme o Partiji i Titu, Simpozijum »Kosovo o Titu — Tito o Kosovu«, 1979, Priština, str. 445.*

*Drug Peko vojskom
Ko ratuje u Hrvatskoj?
Drug Lola omladinom
Ko ratuje u Makedoniji?
Drug Laza vojskom
Ko ratuje u Metohiji?
Fadil Hoŕha vojskom.*

Zajednička borba u toku narodnooslobodilačkog rata svih krajeva naše zemlje rezultira ravnopravnošću i bratstvom u socijalističkoj zajednici naroda i narodnosti Jugoslavije.

Tako i narodna pesma o ustanku, revoluciji i skojevcima i naprednoj omladini, naglašava da ako je razlog oduzimanja života našim ljudima od porobljivača, radi porobljavanja, onda mora biti još više nego dovoljan razlog da se brani svoje i da je zbog toga neminovna borba svih naših naroda i narodnosti.

U beskompromisnom sukobu s neprijateljima i u najtežim uslovima, u ime visokih ideala, pronalazio se put za delovanje. Pesma o tim događajima sadrži sve one elemente koji čine snagu te borbe i skojevaca u njoj koji su uvek na suprotnoj strani sile, nepravde, sluganstva i izdajstva. Zbog toga i masovno učešće omladine, s punim saznanjem zašto se bori, naglašava mnogo pevana pesma omladine »Listaj goro«, koja je prihvatana i prenošena s kraja na kraj čitave naše zemlje:

*Listaj goro, cvetaj cv'jeće .
Omladina u boj kreće;
Omladina u boj kreće
rubovati više neće¹¹*

Formiranje odluke napredne omladine pokreću i dubine epskog plamsanja narodnih masa u svojim slobodarskim težnjama, masa koje očekuju, iniciraju i stimulišu takvu odluku, čuvajući je svojom pesmom do naših dana sa adaptacijom u odnosu na nove radne poduhvate (Listaj goro cvetaj cveće, omladina na rad kreće).

Može se konstatovati da je pesma svoj život gradila saznanjima, sadržajima i najdubljim osećanjima čitave napredne omladine i skojevaca razlažući svoje umetničko blago na svet junaka skojevaca i naprednih omladinaca koji su se borili, pevali pesme o borbi, Partiji i Titu, stradali po logorima i na borbenim zadacima. Jedna od takvih pesama je i ona koja govori i tragičnoj smrti omladinskog rukovodioca Iva-Lole Ribara:

*Drugarice, jesil' čula,
Dva cvijeta uvenula?
Uvenule dvije ruže,
Poginula dva drugara,
Dva heroja, dva Ribara,*

¹¹ Rada Boreli, n. d. 293.

*Dva sokola iz planina
Ivanova oba sina.
To je bilo o jeseni,
U novembru toj studeni.
Kad se crni glas saznao,
Da je Ivo-Lola — pao,
Da je mladi život dao,
Da bi nama pokazao,
Kako treba umirati,
Domovinu poštovati.
Druže, Ivo, hrabri borče,
Usaoja stvaraoče,
I veliki vođo Skoja,
Proglašen si za heroja.
Kune ti se omladina,
Sviju naših pokrajina,
Da će tebe osvetiti,
Tvoje djelo nastaviti.¹²*

Život, delovanje i smrt ovakvih pojedinaca kao što su Lola i brat mu Jurica, i njima slični, postaju u svesti narodnog pesnika karakter i simbol borbe skojevaca i antifašističke omladine Jugoslavije. Navedeni primer izražava i snagu svesti omladine o ispunjenju dužnosti borbe, ljubavi i duga prema domovini. Veština struktuiranja motiva i umetničkih slika i stvarnosti borbe oplemenjena je najvišim ljudskim osobinama koje su posedovali borci kao što je Ivo-Lola Ribar i njemu slični. U stvari, to je i dijalektičko-uzročno vezivanje prošlosti (aktivnost Partije i SKOJ-a pre oružanog ustanka), sadašnjosti (vreme i tok NOB-e) i budućnosti (današnje samoupravno socijalističko društvo); pojedinca (Lola i njemu slični) i društva (svih učesnika borbe); posebnog i opšteg (ličnog i društvenog blagostanja).

U usklađivanju svega toga oseća se shvatanje života i borbe Lole Ribara i njemu sličnim, da svoje delovanje u borbi razlažu na kriterijume suda i potrebe ideala narodnooslobodilačke borbe i njenih rezultata, dakle budućnosti, kao delo ukupnosti svekolike narodnooslobodilačke borbe u sadašnjem trenutku i dalje. Ovakve slike iz života skojevaca i napredne omladine upućuju i na širinu, značaj i težinu sveukupne narodnooslobodilačke borbe i opredeljenja i shvatanja skojevaca u toj borbi i o toj borbi. A borba je uvek ovaploćena idealima i idejama Partije i ličnosti skojevaca dostojnih pesme. Značajne otpore okupatoru davala je antifašistički raspoložena omladina širom naše domovine kao što svedoči primer u Đakovici, na Kosovu, kada je okupator usred grada obesio nepunoletnu

¹² Isto, 297.

antifašistkinju Ganimet Terbeši i njenog brata Abedina. Taj događaj beleži više dirljivih stihova narodnog pesnika, od kojih neke citiramo:

... *Vlla e moter bashke i kane vare
Ne Gjakove te pashpirtat gjakatare ...
Me fere:the e me peqe leshue
Kur te shifke nana ne konop rndue,
Rrin tuj ka e tuj vajtue
Sikur quqja pa pashue ...*

U prevodu glasi:

... *Brata i sestru u toj Đakovici
Zajedno obesiše bezdušni krvnici ...
Uvijena u feredžu i spuštena zara
Na konopcu te gleda jedna majka stara,
Gore suze roni niz to blede lice,
Oplakuje bolno poput kukavice ...*¹³

U stalnom naporu da se ostane na straži slobode, kao najbolji deo svog naroda, kao dramatično učenje i iskustvo kroz vreme naše narodnooslobodilačke borbe pojavljuje se i narodni pesnik koji peva o najsvetlijim likovima antifašističke omladine, skojevcima i borcima na čijem čelu se nalazi Partija i Tito:

*Kët kang, O Marshall Tita,
le ta nogh tanë rinija,
le të knaqet krejt Partija!
Tanë shoqnija le ta knojnë
luftën tane mos ta harrojnë!
Marshall Tita s'ka me dekë,
n'zemër t'popullit ka me metë!
Ky asht trim, trim i vërtetë,
i ka gzuët'rit e pleqtë!*

U slobodnom prevodu:

*Ovu pesmu Maršal Tito
Neka čuje sva omladina
Nek' uživa čitava Partija
Celo društvo neka peva
Tvoju borbu da ne zaboravimo
Maršal Tito umreti neće
U srcu naroda će ostati
On je junak, on je junak pravi
Usrećio je mlade i stare*¹⁴

¹³ Mark Krasnići. Rad XX kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, 1973, Novi Sad, str. 462.

¹⁴ Demuš Šalja, Delo druga Tita u osvetljenju naših narodnih pesama, »Simpozijum Tito o Kosovu — Kosovo o Titu«, str. 480.

Veliki je broj narodnih pesama o borbi, omladini i Titu kod svih naših naroda i narodnosti koji u svim periodima naše borbe i socijalističke izgradnje pevaju o Titu. Jer drug Tito u narodnom pevanju je međunarodni junak, a u isto vreme je i autohton, umetnički lik i originalno i različito izvajan i nadahnut kod svakog naroda i narodnosti različito. A to je uslovalo da kao pesnički lik postane bogatiji, produbljeniji, originalniji i pored mnogih sličnosti pa i istovetnosti samih pojedinosti u opevanju naše narodnooslobodilačke borbe druga Tita, njegovih boraca i revolucionara.

Skojevci i napredna omladina u osećanju narodnog pesnika često su u tesnoj vezi sa svojim velikim uzorom — vođom borbe i svih komunista — drugom Titom. Nije malo onih pesama koje govore upravo o kontinuitetu borbe naroda, omladine i omiljenog vođe druga Tita:

*Marshall Tito, rrofsh sa malet
mirë ia dite popllit hallet!
U hodh kushtrimi nga Partija,
me u çue n'kambë e gjith rinia.*¹⁵

U slobodnom prevodu:

*Maršal Tito živeo koliko planine
Dobro znavaše brige narodne
U boj je pozvaal Partija,
Da ustane sva omladina*

Pesme koje naglašavaju svojim umetničkim predstavama tu neraskidivu vezu Tita, omladine i Partije pronose snagu naše borbe, a u daljoj vezi bogatstvo naše životno; društvene i duhovne stvaralačke zajednice danas. To bi bila još jedna od karakteristika narodne pesme o našoj narodnooslobodilačkoj borbi, revoluciji, Partiji i drugu Titu i njegovim borcima koja je na najimpresivniji način sagledala sve tokove borbe ne zaboravivši ništa značajno i vredno.

Stvarni život i borba skojevaca i napredne omladine kada je reč o narodnoj pesmi o omladini iskazan je ekstenzivno simboličkim načinom samih pesama koje u širem smislu nadopunjuju istoriju naroda iz kojeg potiču likovi svetlih primera naše borbe i u jednom dubljem sagledavanju istorijskih činjenica daju još jednu dimenziju velikih i teških dana naše borbe u kojoj se čovek angažovao sav, bez ostatka u ostvarivanju ideala KPJ i srećne budućnosti.

Vrednost poezije o SKOJ-u i antifašističkoj omladini je, pored ostalog, i u izboru pojava i situacija NOB-e u izboru likova skojevaca i naprednih omladinaca, u viđenim doživljajima i sredstvima poetskog jezika; u poetskoj slici i reči, tako da prema motivima, raspoloženjima, razvoju i toku NOB-a ravnaju se poetske vizije narodnog pesnika.¹⁶

¹⁵ Isto, 464.

¹⁶ Dušan Nedeljković, *Prilog proučavanju zakonitosti našeg narodnog pevanja*, Zbornik radova Etnografskog instituta SANU, Beograd 1960.

Pri tom saznajemo karakter borbe samih skojevaca, način mišljenja, prožimanje sredine, akcije, sabotaze, logore, mučenja; u određenoj klimi unutrašnjeg doživljaja samosvesti da skojevac nije lako biti, napori i žrtve su neminovne. Tako da i ova poezija na svoj način odražava kontinuitet borbe protiv zla, nasilja, i porobljivača uvek u ime života. Kao po onim znamenitim Njegoševim stihovima:

*Mlado žiko navijaj klasove
Pređe roka došal ti je žnjetva*

*Na grobu će iznići cvijeće
Za daleko neko pokoljenje*

Naša stvarnost u kojoj se ostvaruju ideali narodnooslobodilačke borbe i mnogobrojnih revolucionara i skojevaca koji su uložili svoj život u punom svetlu iskazuje kontinuitet slobodarske borbe koja se danas nastavlja radom i radnim poredama da bi život bio što puniji i vredniji.

Dr Dara Vučinić — Varga

LES CHANSONS POPULAIRES CONSACRÉES A L'UNION DE LA JEUNESSE COMMUNISTE DE YOUGOSLAVIE ET A LA JEUNESSE ANTIFASCISTE

R é s u m é

La chanson consacrée aux membres de l'Union de la jeunesse communiste de Yougoslavie et aux jeunes antifascistes, célébrant leur vie et leur lutte à l'époque de la Guerre de libération nationale, a trouvé sa source dans la vie réelle et dans l'époque de la Guerre de libération nationale.

Par leurs valeurs, leur contenu et les qualités esthétiques, elles ont survécu au temps, grâce à leur contenu symbolique qui constitue leur véritable valeur.

La chanson a toujours marqué les événements importants de l'histoire des peuples, devenant ainsi un témoignage durable d'une époque et d'un peuple.